

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ У ВИКОРИСТАННІ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Н. В. БОБРОВСЬКА, кандидат економічних наук,
асистент кафедри обліку і аудиту
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: dymina_nadinka@mail.ru

А. Г. КОСТИРКО, кандидат економічних наук,
викладач кафедри обліку і аудиту
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: kosturkoa@gmail.com

Анотація. Системно обґрунтовано теоретичні засади щодо використання природних ресурсів, виявлено можливості до їх самовідновлення з урахуванням впливу регіональних особливостей екосистем через зростаючу роль екологічної свідомості й відповідальності бізнес-середовища. Формування умов щодо раціонального використання природних ресурсів за видами, їх збереження та екосистем у сукупності, є вагомим підґрунтям розвитку бізнес-середовища, зокрема аграрного сектору економіки, і спрямоване на виховання екологічної свідомості товаровиробників, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Теоретичні засади пізнання сутності екологічної свідомості ґрунтуються на діалектичному методі. Досягнення поставлених задач здійснювалося за допомогою прийомів системного дослідження і спостереження, було використано методи порівняння й узагальнення.

Обґрунтовано актуальність процесу формування нової культури поведінки особистості, що є підґрунтям у вихованні екологічної культури і сприяє набуттю екологічних знань, екологічного мислення та екологічної свідомості бізнес-середовища.

Розглянуто причини екологонебезпечного виробництва. Зроблено висновок, що мотиваційні напрями й відповідність стимулів у бізнес-середовищі повинні орієнтуватися на розуміння наслідків діяльності, отримання суспільно корисних інтересів від екологічно спрямованої діяльності, бажання поліпшити якість життя суспільства, використовуючи «еко-технології», що потребує відповідних змін світогляду особистості й переоцінки традиційного використання природних ресурсів за видами у кількісному значенні.

Обґрунтовано, що зростання рівня негативного впливу на навколишнє середовище потребує істотної модифікації екологічної свідомості, що сприятиме збереженню екосистем.

Ключові слова: природні ресурси, екологічна свідомість, екологічна культура, соціальна відповідальність, бізнес-середовище, екосистема, навколишнє середовище

Актуальність. Процес соціально-економічного розвитку держави, який впродовж тривалого часу здійснювався на принципах кількісного використання природно-ресурсної основи без дотримання екологічних вимог, загострив суперечності між зростаючими потребами суспільства і можливостями природних ресурсів за видами до самовідновлення. Екстенсивний характер діяльності більшості підприємств, надмірна концентрація відходів виробництв зумовлюють загострення питання мінімізації екологічних загроз. Формування умов щодо раціонального використання природних ресурсів за видами, їх збереження та екосистем у сукупності, є вагомим підґрунтям розвитку бізнес-середовища, зокрема, аграрного сектору економіки, і спрямоване на виховання екологічної свідомості товаровиробників, що зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість наукових розробок не висвітлюють аспекти розвитку галузей економіки у поєднанні соціальних, економічних та екологічних аспектів. Дослідження проводяться, переважно, у напрямі отримання економічних інтересів бізнес-середовища.

Актуальність питання зумовлена зростаючою потребою у збереженні екосистем. Напрями, відповідно до теми статті, досліджували такі вітчизняні вчені, як О. Балацький, В. Борисова [1], О. Вишнеvsька [2], В. Горлачук, С. Дорогунцов, Б. Данилишин, О. Котикова [3], Л. Мельник [4], С. Рогач, П. Саблук, В. Савчук, Є. Хлобистов [7].

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних засад щодо використання природних ресурсів, виявлення можливостей до їх самовідновлення з урахуванням впливу регіональних особливостей екосистем через зростаючу роль екологічної свідомості й відповідальності бізнес-середовища.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичні засади пізнання сутності екологічної свідомості ґрунтуються на діалектичному методі. Досягнення поставлених задач здійснювалося за допомогою прийомів системного дослідження й спостереження, було використано методи порівняння та узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Упродовж тривалого часу суспільство, обираючи напрями адаптації до змін навколишнього середовища з метою задоволення своїх потреб, загостило суперечності між добробутом і станом екосистем.

Постійне прагнення людства до бажання максимально задовольнити свої потреби в економічному сенсі, призвело до руйнації екологічної підсистеми. Саме тому, доцільно обґрунтувати залежність ступеня економічного зростання і рівня впливу на навколишнє середовище через оцінку декаплінг-фактора, що дає змогу визначити швидкість зростання макроекономічних показників відносно кількості шкідливих викидів (рис. 1).

Виявлено зростання антропогенного тиску на навколишнє природне середовище, декаплінг-фактор за викидами шкідливих речовин і скидами зворотних вод є найвищим у 2012 р. і становить 0,1438 та 0,1785, відповідно, а коефіцієнт утворення небезпечних відходів є найвищим у 2014 р. і

становить 0,3259, має тенденцію до зростання. Виявлено, що екстенсивний характер діяльності більшості підприємств, розвиток і надмірна концентрація відходів виробництв зумовлюють специфіку екологічних загроз. Таким чином, у результаті зростання економічної складової зростає також навантаження на довкілля, що відбувається при отриманні лише економічних інтересів і використання нераціональної системи природокористування, що потребує вдосконалення.

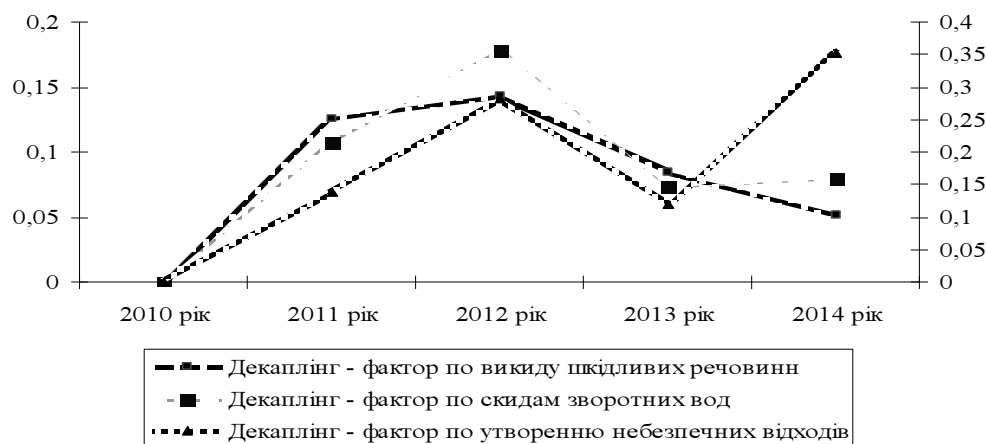

Рис. 1. Рівень декаплінг-фактора по Україні в динаміці*

*Джерело: розраховано з використанням статистичної інформації.

Важливими аспектами подальшого розвитку є зацікавленість бізнес-середовища у здійсненні природоохоронних заходів, встановлення відповідальності за екологічні порушення при використанні природних ресурсів, що потребує посилення функції контролю і підвищення соціальної відповідальності та рівня екологічної свідомості.

Отже, на часі актуальним є процес формування нової культури поведінки особистості, що є підґрунтям у вихованні екологічної культури і сприяє набуттю екологічних знань, екологічного мислення та екологічної свідомості бізнес-середовища.

Більшість власників і керівників підприємств не мають за мету вирішення питання екологізації виробництв. Однією з причин є відсутність мотивації та відповідних стимулів, а також необхідності залучення додаткових фінансових ресурсів, що свідчить про орієнтацію переважно на отримання економічних інтересів. Мотиваційні напрями і відповідність стимулів у бізнес-середовищі повинні орієнтуватися на розуміння наслідків діяльності, отримання суспільно корисних інтересів від екологічно спрямованої діяльності, бажання поліпшити якість життя суспільства використовуючи «еко-технології».

Ведення еколого-орієнтованої відповідальності бізнес-середовища потребує відповідних змін світогляду особистості, необхідною є переоцінка традиційного використання природних ресурсів за видами у кількісному значенні до поновлення якісного компонента природного середовища, окремих елементів природно-ресурсної основи за територіальною ознакою.

Екологічна свідомість включає не тільки знання про стан і зміни в природі, але й розуміння можливих напрямів та способів вирішення екологічних проблем, усвідомлення необхідності запобігання подальшого порушення екологічної рівноваги з метою збереження природних компонентів екосистем.

На основі екологічної свідомості формується екологічна культура, яка передбачає глибокі знання про навколишнє природне середовище, екологічний тип мислення і відповідальне ставлення до природи і природних ресурсів за видами, вміння вирішувати екологічні проблеми та безпосередню участь у природоохоронній діяльності [2, 7].

Екологічна культура заснована на цілісності системи «суспільство-природа» і включає діалектичний синтез екологічних стосунків, екологічної діяльності та екологічної свідомості. У цьому синтезі головним інтегруючим чинником є екологічна свідомість та екологічна спрямованість у діяльності, як основа екологічного управління у системі «суспільство-природа» (рис. 2).

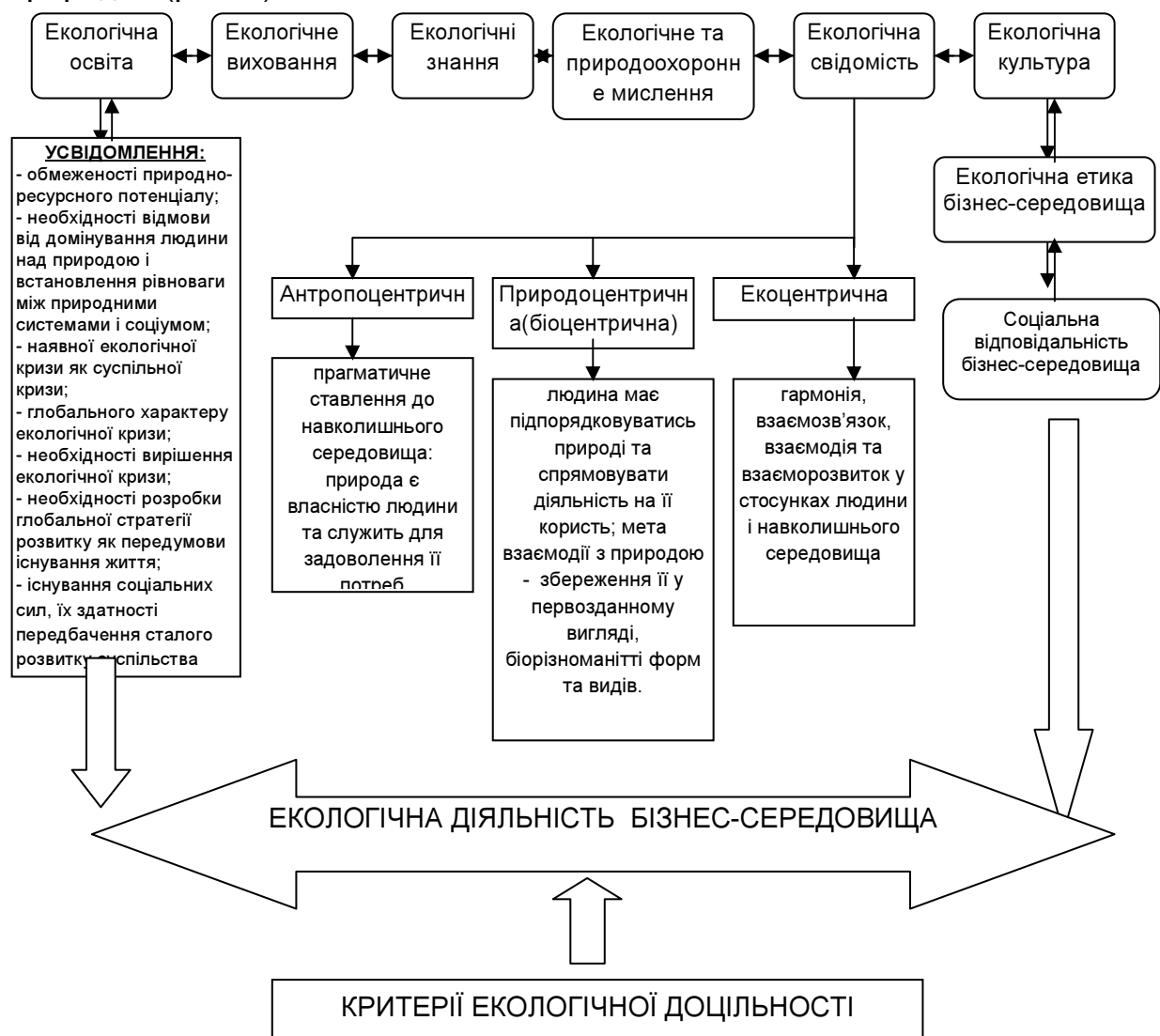

Рис. 2. Взаємозв'язок екологічної культури та формування екологічної свідомості у бізнес-середовищі*

*Джерело: розроблено і запропоновано авторами.

Сучасна екологічна ситуація спонукає до необхідності екологічного виховання і забезпечення екологічної етики у веденні бізнесу. До основних важелів стимулювання екологічної свідомості та відповідального ставлення до навколишнього природного середовища відносять екологічне страхування, екологічний аудит, удосконалення системи ефективного користування природними ресурсами за видами.

Практична реалізація цих механізмів поліпшує не лише результати діяльності підприємства, а й формує позитивний імідж, сприятливий інвестиційний клімат та підвищує рівень конкурентоспроможності товаровиробника.

Зростаючі потреби суспільства у життєвих засобах і ресурсах за одночасно чистого й екологобезпечного довкілля, з одного боку, і обмеженість природних ресурсів за видами, функціонування біосфери за своїми законами, з другого, підвищують актуальність раціонального використання природно-ресурсного потенціалу. За цих умов, важливим завданням науки є дослідження передумов і закономірностей переходу суспільства до екологобезпечного виробництва [3].

Отже, кожній особистості потрібно усвідомити єдність з усім іншим світом, щоб подолати суперечності, які виникають у сфері взаємодії з природою. Адже глибоке вивчення системної організації біосфери та її функцій, визначення ролі людини стосовно неї, сприяють формуванню стратегії безконфліктного збалансованого розвитку природи та людини. **Висновки і перспективи.** Зростання рівня негативного впливу на навколишнє середовище потребує істотної модифікації екологічної свідомості, що сприятиме збереженню екосистем. Саме екологічна свідомість, як цілісне культурологічне явище, що включає процеси навчання, виховання розвитку особистості, повинна спрямовуватися на формування екологічної свідомості, підприємницької свідомості та відповідальності зокрема, екологічної культури, як складової системи національного виховання особистості, екологізацію освітнього процесу та програму підготовки у розвитку суспільства.

Список літератури

1. Борисова В. А. Інвестування природного ресурсного потенціалу АПК / В. А. Борисова // Економіка АПК. – № 9. – 2002. – С. 81–87.
2. Вишневська О. М. Природно-ресурсна основа розвитку аграрного сектора: теоретичні і практичні аспекти : монографія / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська. – Миколаїв, 2015. – 180 с.
3. Котикова О. І. Тенденції вітчизняного землекористування та закономірності переходу його до моделі стійкого розвитку / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Вип. 4 (47). – 2008. – С. 66–70.
4. Мельник Л. Г. Економіка природних ресурсів / Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю. Чигирин. – Суми : Університетська книга, 2010. – 348 с.
5. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua>
6. Сотник М. І. Декаплінг-аналіз економічного зростання та впливу на довкілля в регіонах України / М. І. Сотник, Л. А. Кулик // Економічний часопис-XXI. – 2014. – № 7–8 (2). – С. 60–64.

7. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / [Андерсон В. М., Андрєєва Н. М., Алимов О. М. та ін.] ; за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова / ІЕПСР НАН України, ІПРЕЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. – Сімферополь : АРИАЛ, 2011. – 589 с.

8. Фундаментальні основи формування екологічно орієнтованих механізмів реалізації соціально-економічного потенціалу в умовах інформаційного суспільства. Звіт про науково-дослідну роботу (проміжний) / керівник НДР Л. Г. Мельник. – Суми. – 2012. – 113 с. (С. 20). Режим доступу : http://www.sumdu.edu.ua/images/stories/scientific_inf/research/NDR_Melnyk_zvit_2012.pdf

References

1. Borisova, V. A. (2002). Investuvannia pryrodnoho resursnoho potentsialu APK [Investment of AIC natural resource potential]. *Ekonomika APK – Economy of AIC*, 9, 81–87.

2. Vishnevskaya, O. M., & Bobrovskaya, N. V. (2015). Pryrodno-resursna osnova rozvytku ahrarnoho sektora: teoretychni i praktychni aspekty [Natural resource basis of the agrarian sector's development: theoretical and practical aspects]. Mykolaiv.

3. Kotikova, E. I. (2008). Tendentsiyi vitchyznianoho zemlekorystuvannia ta zakonmirnosti perekhodu yoho do modeli stiikoho rozvytku [Trends in domestic land use laws and its transition to a sustainable development model]. *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomia – Bulletin of Agrarian Science of the Black Sea region*, 4 (47), 66–70.

4. Melnyk, L. G., Sotnyk, I. M., & Chyhyryn, O. Y. (2010). *Ekonomika pryrodnykh resursiv [Economics of Natural Resources]*. Sumy: Universytetska knyga.

5. Sait Ministerstva ekolohii ta pryrodnykh resursiv Ukrainy [The official website of the Ministry of Ecology and Natural Resources of Ukraine]. [Elektronnyi resurs]. – Retrieved from <http://www.menr.gov.ua>.

6. Sotnyk, M. I., & Kulik, L. A. (2014). Dekaplinh-analiz ekonomichnoho zrostannya ta vplyvu na dovkillia v rehionakh Ukrainy [Decoupling analysis of economic growth and environmental impact in regions Ukraine]. *Ekonomichnyi chasopys-XXI – Economic Chronical-XXI*, 7–8 (2), 60–64.

7. Anderson, V. N., Andreev, N. M., & Alymov, O. M. [et al]. (2011). *Stalyi rozvytok ta ekolohichna bezpeka suspilstva: teoriia, metodolohiya, praktyka [Sustainable development and environmental security of society: theory, methodology, practice]*. Ye. V. Khlobystov (Ed.); DU «ІЕПСР НАН України», ІПРЕЕД НАН України, SumDU, NDI SRP. Simferopol: YT «ARYAL».

8. Fundamentalni osnovy formuvannia ekolohichno-orientovanykh mekhanizmiv realizatsii sotsialno-ekonomichnoho potentsialu v umovakh informatsiinoho suspilstva [Fundamentals formation of environmentally oriented mechanisms for the implementation of social and economic potential of the society's informational provision]. Retrieved from http://www.sumdu.edu.ua/images/stories/scientific_inf/research/NDR_Melnyk_zvit_2012.pdf

ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ В ИСПОЛЬЗОВАНИИ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Н. В. Бобровская
А. Г. Костырко

Аннотация. Системно обоснованы теоретические основы по использованию природных ресурсов, выявлены возможности для их самовосстановления с учетом влияния региональных особенностей экосистем через возрастающую роль экологического сознания и ответственности бизнес-среды. Формирование условий для рационального использования природных ресурсов по видам, их сохранения и экосистем в совокупности, является весомым основанием развития бизнес-среды, в частности, аграрного сектора экономики, и направлено на воспитание экологического сознания товаропроизводителей, обуславливает актуальность темы исследования.

Теоретические основы познания сущности экологического сознания основываются на диалектическом методе. Достижение поставленных задач осуществлялось с помощью приемов системного исследования и наблюдения, использовались методы сравнения и обобщения.

Обоснована актуальность процесса формирования новой культуры поведения личности, что является основой в воспитании экологической культуры и способствует приобретению экологических знаний, экологического мышления и экологического сознания бизнес-среды.

Рассмотрены причины экологоопасного производства. Сделан вывод, что мотивационные направления и соответствие стимулов в бизнес-среде должны ориентироваться на понимании последствий деятельности, получение общественно полезных интересов от экологически направленной деятельности, желание улучшить качество жизни общества используя «эко-технологии», что требует соответствующих изменений мировоззрения личности и переоценки традиционного использования природных ресурсов по видам, которое представляет количественное использование.

Обосновано, что рост уровня негативного воздействия на окружающую среду требует существенной модификации экологического сознания, что будет способствовать сохранению экосистем.

Ключевые слова: природные ресурсы, экологическое сознание, экологическая культура, социальная ответственность, бизнес-среда, экосистема, окружающая среда

ENVIRONMENTAL CONSCIOUSNESS IN USE OF NATURAL RESOURCES

N. V. Bobrovskaya

A. G. Kostyrko

Abstract. The article is devoted to the system of theoretical foundations of the natural resources' use. The opportunities of their self-healing, taking into account the impact of regional specificities of ecosystems through the increasing role of environmental awareness and responsibility of the business environment have been identified. Creating the conditions for sustainable use of natural resources by species, the conservation of natural resources and ecosystem as a whole is a strong base of business environment development,

in particular, the agrarian sector, and is aimed at the raising of the environmental awareness of producers which determines the relevance of the research topic.

Theoretical basis of environmental awareness's essence is based on the dialectical method. The achievement of the objectives was carried out with the help of systems of research techniques and methods of comparisons and generalizations.

The relevance of the formation of a new culture of human behavior which is the basis for the education of ecological culture and contributes to the acquisition of environmental knowledge, environmental thinking and business environment of ecological consciousness have been grounded.

The reasons of ecological and dangerous production were discussed. It is concluded that the motivational direction and incentives in a business environment should be focused on understanding the effects of activities, obtaining public of ecologically oriented benefit interests and activities, the desire to improve the quality of the community life using the "eco-technology", which requires a corresponding worldview, personal changes and revaluation of traditional use of natural resources by type, which is a quantitative use.

It is proved that the increase of the negative impact on the environment requires significant modification of environmental awareness that will help to preserve the ecosystem.

Keywords: *natural resources, ecological consciousness, ecological culture, social responsibility, business environment, the ecosystem, the environment*

УДК 338.31:631.1

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ
В КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕКИ**

О. В. БОГДАНЮК, кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри статистики та економічного аналізу,
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**
e-mail: Elena.Bogdaniuk@ukr.net

Анотація. Актуальність. Основні конкурентні переваги України зосереджені в аграрному секторі економіки, який справедливо оцінюється як базова складова національної економіки, що покликана відігравати ключову роль у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку України. Оскільки діяльність сільськогосподарських підприємств пов'язана з виробництвом продукції, показники її конкурентоспроможності